

Geest van Gestel leeft

Eric Vrijzen in Beekvliet
Foto's Roger Dohmen

Gegijzeld, maar niet verslagen heet de tentoonstelling in een gebouw van het voormalige gijzelaarskamp Sint-Michielsgestel. Zeven leerlingen van het naburige gymnasium Beekvliet zitten bij de ingang. Tijdens deze rondleiding zullen zij er niet zomaar geschiedenis opdoen, maar ook maatschappelijk besef.

In de vroege ochtend van 4 mei 1942 werden honderden intellectuelen, kunstenaars en politici van hun bed gelicht en in vrachtwagens hierheen gebracht. Ze zouden er jaren blijven, met de vrees dat de Duitsers hen zouden executeren als represaille voor sabotageacties van het verzet. Om de tijd te doden, gaven ze elkaar college, bespraken ze de samenleving die na de bevrijding moest ontstaan, speelden ze bridge en probeerden

ze het moreel hoog te houden. De 'geest van Gestel' vormde het naoorlogse Nederland. Onder de gevangenen: socialisten als Wim Schermerhorn, katholieken als Jan de Quay en protestanten als Hendrik Algra, evenals schrijver Simon Vestdijk, historicus Johan Huizinga en industrieel Frits Philips. Ze werden als schiet-schijf samengebracht in de gebouwen van het seminarie Beekvliet, een katholieke priesteropleiding.

Hun lijdzame verzet bestond uit blijven doen waarin ze goed waren: doceren, schilderen, musiceren, plannen maken. Onbedoeld organiseerden de Duitsers hier een tweeënhalf jaar durend beraad voor de Nederlandse elite. In het verzuilde land was dit een sociaal-politiek experiment. Vrijwel allemaal gingen ze geloven in 'de Doorbraak' naar maat-

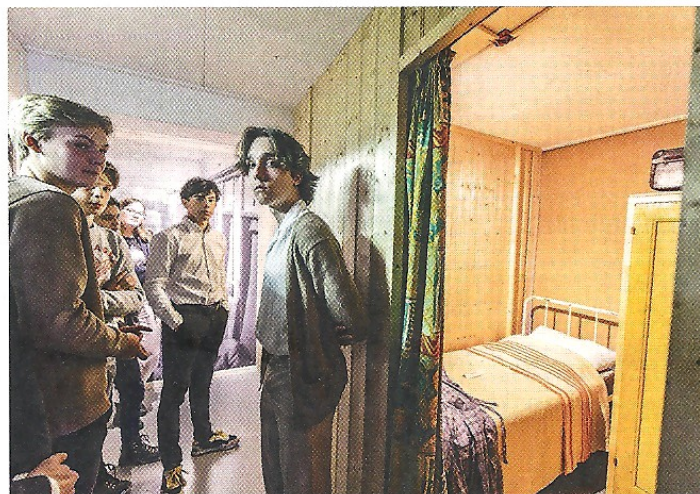
schappelijke vernieuwing, die onder meer zou resulteren in de oprichting van de PvdA. In Sint-Michielsgestel hing dreiging, maar ook optimisme en saamhorigheid. Alles zou anders worden.

Onder leiding van geschiedenisdocent Peter Burgers en directeur Koos Loose (77) van het Informatie-, Documentatie- en Educatiecentrum struinen de jongeren door het gebouw. Aan een wand hangt een lijst met de namen van alle 1.267 mannen die hier gevangen zaten.

Nino Adlim (16) uit de vierde klas zoekt bij de M naar zijn betoevergrootvader Jan Mekel. 'Hij was hoogleraar in Delft en lid van een verzetsgroep. Hij werd opgepakt met een aantal studenten. Hij zat in Westerbork.' De groep-Mekel had via een marineofficier Duitse

Ferdinand Sassen (rechts), geeft uitleg. Zijn grootvader behoorde tot de Heren Zeventien, de leiders van de gevangenen

In Sint-Michielsgestel zaten vanaf 1942 tal van prominenten gevangenen. Er hing dreiging, maar ook optimisme en saamhorigheid.

Sassen en de scholieren bij een oude maquette van Beekvliet

militaire plannen voor een invasie in Engeland bemachtigd en probeerde die het land uit te smokkelen. Bij een huiszoeking vonden de Duitsers Mekels valse persoonsbewijs en zijn wapen. De hele groep-Mekel werd in concentratiekamp Sachsenhausen vermoord.

Van de Beekvliet-gijzelaars overleefden de meesten de oorlog. Vijf werden in de nacht van 15 augustus 1942 weggevoerd. In Beekvliet is een herdenkingskamer met vijf symbolische palen, waaraan de mannen in de bossen bij Goirle werden vastgebonden. De Duitsers wilden eerst vijftig man executeren, Rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart vond vijf genoeg. De Duitsers deden er geheimzinnig over, maar een boswachter hoorde een schot en zag wat er was gebeurd. Het nieuws wakkerde de weerzin

tegen de Duitse bezetters verder aan.

Selma Vollenberg (16) en Anna de Zeeuw (17), beiden uit klas 5, kijken onwennig naar de vijf palen: 'Zijn die van plastic of echt van hout?'

Na de rondleiding, met een glaasje fris, zeggen ze dat ze de herdenkingsplek niet eng vonden. In de oorlog liep iedereen gevaar en voor Joden waren de risico's groter. Hugo Rademakers en Sem van Pinxten (beiden 15, klas 3) werpen tegen dat het niet niets is om jarenlang gevangenen te zitten, vrezend voor executie. Je kon er wel rondlopen en praten met andere gijzelaars, maar thuis zaten je vrouw en kinderen zonder inkomen.

De groep spreekt over de polarisatie in het huidige Nederland. Zou het helpen als intellectuelen en kunstenaars van diverse pluimage samen, in de 'geest van

Iedere gijzelaar had een eigen 'chambrette'

Gestel', een tijdlang de stand van het land bespreken? 'In de oorlog was er een gemeenschappelijke vijand. Nu niet,' zeggen Anna en Selma. 'Historische gebeurtenissen herhalen zich niet, historische patronen wel,' zegt Tijs van den Nieuwelaar (16, klas 4). De anderen plagen hem: 'Wat zeg jij dit nou weer mooi!'

Het herdenkingscentrum bestaat nog maar een paar jaar. Voorzitter Ferdinand Sassen (72) van Stichting Gijzelaarskampen onderhandelt met de gemeente – eigenaar van het gebouw – over een definitieve functie van dit 'lieu de mémoire', zoals hij het noemt. Zijn grootvader behoorde tot de gijzelaars. Voor de oorlog was Maan Sassen gedeputeerde van Noord-Holland, nadien was hij KVP-minister van Koloniën.

Beekvliet is een uitgelezen plek voor burgerschapsonderwijs, zeggen Burgers en Loose. Jongeren – en ouderen – kunnen hier het nodige opsteken over wat een samenleving bij elkaar houdt.

Zijn de gymnasiasten anders over de Duitsers gaan denken? Nee. 'Je kunt niemand aankijken op wat zijn land vroeger heeft misdaan,' vinden ze. 'In de vierde klas zit een Russische jongen, die kun je ook niet aanrekenen wat er in Oekraïne gebeurt.' En Nederland heeft zelf een slavernijverleden.

Even later pakken ze hun rugzakjes en verlaten het pand. Eentje gaat over een paar jaar geschiedenis studeren, een ander filosofie, een derde wil een brede opleiding, een vierde hoopt op een studie piano aan het conservatorium, twee weten het nog niet. Docent Burgers, directeur Loose en voorzitter Sassen kijken de zeven gymnasiasten na, onder de indruk van hun wijze woorden: nu eens verrassend principieel, dan weer heerlijk pragmatisch. De oorlog is 78 jaar voorbij, maar de geest van Gestel slijt niet. EW